

Helsetilstand og påvirkningsfaktorer 2020

INNHold

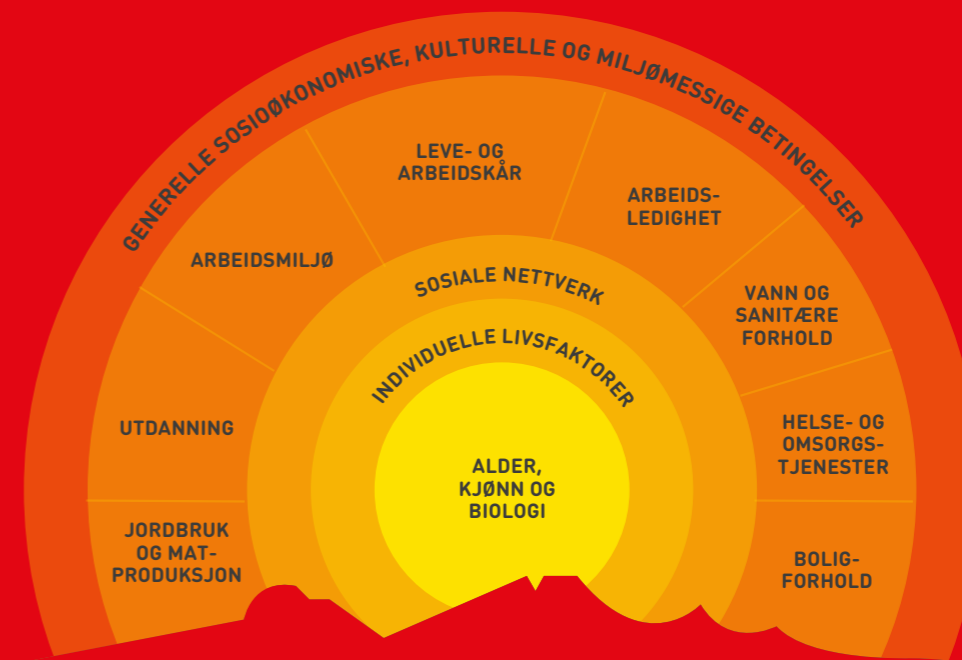
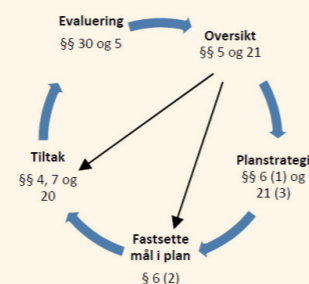
Viktigheten av oversikt over påvirkningsfaktorer for gode liv	2
Status 2020	5
Befolkning og arbeid	5
Forutsetninger for god oppvekst og levekår	7
Tilrettelegging for aktive eldre	8
God helse skapes der vi lever og bor	9
Klima og miljø	10
Medvirkning og samskaping	11
Det gode liv i Bodø	12
Tiltak for styrking av en sosialt bærekraftig samfunnsutvikling	15

VIKTIGHETEN AV OVERSIKT OVER PÅVIRKNINGSFAKTORER FOR GODE LIV

Bodø kommune ivaretar en rekke (lovpålagte og ikke-lovpålagte) oppgaver som påvirker innbyggernes helse, livskvalitet og framtidsoptimisme – som lokal boligpolitikk, oppvekstforhold og arbeidstilgang. Ifølge [Lov om Folkehelsearbeid](#) (2012) skal kommunen hvert fjerde år utarbeide rapport som gir oversikt over helsetilstand og positive og negative påvirkningsfaktorer i befolkningen. Samlet kunnskap skal som sirkelen viser bidra til å definere innsatsområdene i kommunal [planstrategi](#), kommuneplanens [samfunns-](#) og [arealdel](#), og være grunnlag for iverksetting av konkrete tiltak ut fra behov, jf. Lovkrav i plan- og bygningsloven § 10 – 1. Det skal også foreligge et system for en løpende oversikt for å vurdere om det fremkommer nye data hvert år som må tas hensyn til, for å forsterke eller avvikle eksisterende tiltak, eller igangsette nye.

BÆREKRAFTIG UTVIKLING BESTÅR AV TRE DIMENSJONER

Tilrettelegging av en bærekraftig samfunnsutvikling er Bodø kommunes rammeverk for å skape en attraktiv kommune som folk trives i og har lyst til å etablere seg i og bo i. [FNs bærekraftsmål](#) nr «17 Samarbeid» er kanskje suksessfaktor nummer 1. Det handler om å bygge et samfunn som tar hensyn til en god balanse mellom mennesker, miljø og økonomi.

Miljødimensjonen handler om å ta vare på naturen og klimaet som en fornybar ressurs. Måten vi bruker og ivaretar naturen på i dag har store konsekvenser for både natur og mennesker i fremtiden.

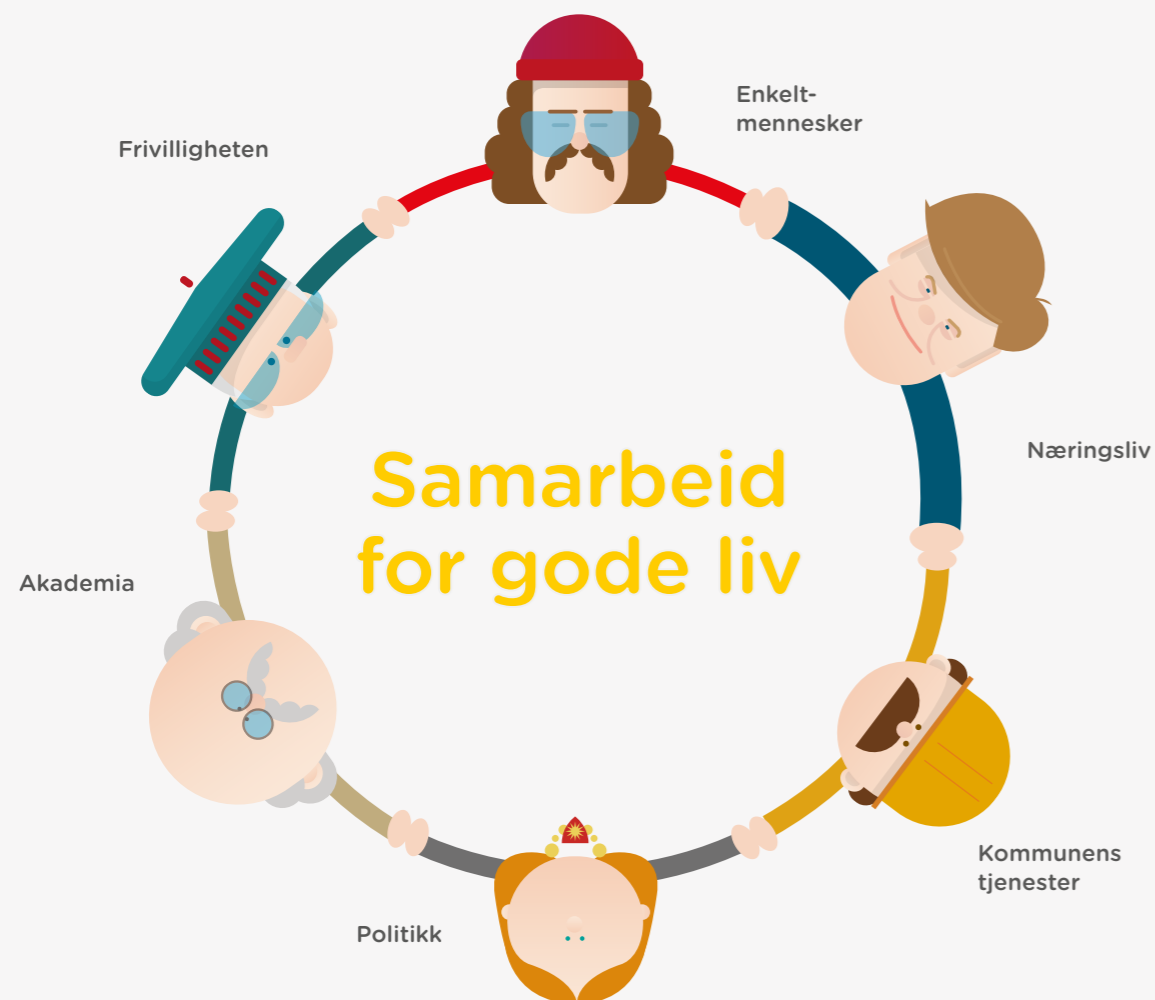
Gjennom den økonomiske dimensjonen skal vi sikre økonomisk trygghet for mennesker og samfunn. Fattigdom og ulikhet er en kilde til uro og splittelse i befolkningen, noe som truer en bærekraftig utvikling.

Folkehelsearbeidet har mye til felles med den sosiale dimensjonen. Sosialt bærekraftige samfunn er preget av tillit, trygghet, og tilgang til goder som arbeid, utdanning og attraktive nærmiljø. Det handler derfor om å fremme en samfunnsutvikling som 1) setter menneskelige behov i sentrum, 2) gir sosial rettferdighet og like livssjanser for alle, 3) legger til rette for at mennesker som bor i lokalsamfunnet, kan påvirke forhold i nærmiljøet og ellers i kommunen, 4) legger til rette for deltakelse og samarbeid.

Påvirkningsfaktorene for helse er mangfoldige og overlappende, positive og negative. Og de er som figuren viser i stor grad knyttet til samfunnsforhold, levekår og miljø. I kommunen utvikles og implementeres tiltak innenfor alle politiske områder som er relevante for å forbedre sosial bærekraft. Fra barns oppvekst, skole og arbeidsmarkedet til matvarer, miljø og boliger.

Bodø er en god kommune å leve og bo i. Denne grove oversikten har som mål å bidra til en felles forståelse av mangfoldet av påvirkningsfaktorer for gode liv. På denne måten kan hele Bodø samfunnet jobbe sammen for å videreutvikle oss i en

positiv retning. På tvers av fagfelt og politisk ståsted for deg som jobber i kommunen, til utbyggere, lag- og foreninger, næringsliv og enkeltpersoner.

STATUS 2020

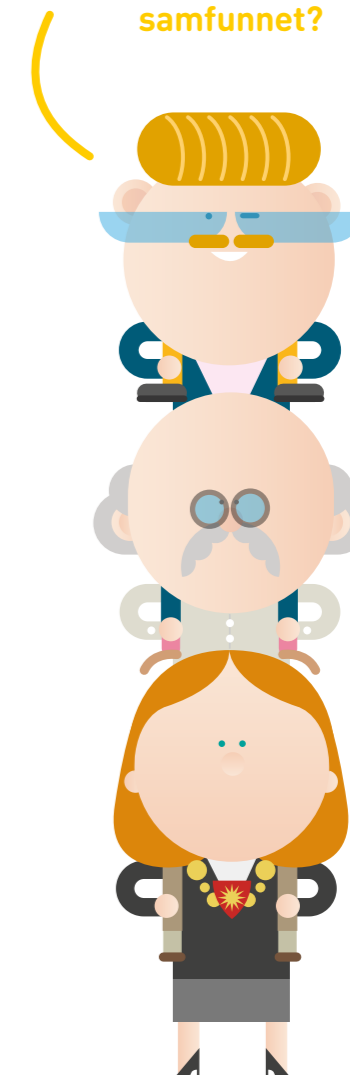
BEFOLKNING OG ARBEID

I motsetning til resten av fylket opplever Bodø en positiv befolkningsutvikling, noe om er viktig for framtidig vekst, verdiskaping og attraktivitet. Vi ser likevel en nedgang i både fødselsoverskudd og arbeidsinnvandring fra utlandet. Skal vi skape bolyst og blilyst sånn at vi beholder de bodøværingene vi har, og tiltrekke oss flere, så må vi sørge for at alle, kanskje spesielt tilflyttere får bidra med sin arbeidsinnsats til verdiskaping, utvikling og selvrealisering. Det å styrke tilflytteres mulighet til å bidra i utviklingen av Bodø gjennom målrettet integrering og inkludering kan kanskje friste flere enn de 9,1% av oss som i 2019 hadde utenlandsk opprinnelse til å bosette seg her.

Hvordan kan vi samtidig legge til rette for at de 9,4% av bodøværingene mellom 18 og 67 år som i 2019 var ufør skal kunne få bidra i arbeidsfellesskapet ut fra egne evner og livssituasjon? De vanligste årsakene til dette var angst, depresjoner, og andre alvorlige psykiske lidelser. I Bodø var omtrent 2200 unge mellom 20 og 29 år i 2018 i et utenforskap; ikke i utdanning, arbeid eller opplæring. 6400 personer, det vil si omtrent 19% av hele Bodøs befolkningen (18 – 66 år) mottok statlige penger til livsopphold hver dag. Hele 94%, altså 1,685 milliarder kroner av økonomiske utgifter fra NAV, gikk samme år til helse relaterte ytelser – sykepenger (27,28%), AAP (17,4%), uføretrygd (49,4%). Det er en stor personlig kostnad, men også en stor samfunnsmessig kostnad at folk lever i et utenforskap.

Iverksetting av tiltak og tilrettelegginger som kan bidra positivt til helse vår og som samtidig beholder og rekrutterer flere inn i arbeidslivet er helt nødvendig. Dannelse av [partnerskap for radikal innovasjon](#) kan bidra til en målrettet organisatorisk innsats i kommunen, blant annet for å imøtekomme økningen på utfordringene vi nettopp har erfart grunnet Covid- 19

På hvilken måte kan vi legge til rette slik at personer i et utenforskap i større grad innlemmes i samfunnet?

Det vi fokuserer på

Levevaner

Leve- og arbeidskår

Psykisk helse

Sosiale relasjoner

Utdanning

Boligforhold

Økonomi

Det vi ignorerer

Hvordan kan du bidra til økt innsats på faktorene som ligger under isfjellet for å sikre god helse, trivsel og tilhørighet for hver enkelt?

STATUS 2020

FORUTSETNINGER FOR GOD OPPVEKST OG LEVEKÅR

De fleste barn og unge i Bodø har det bra og lever aktive liv der vennskap, familieliv, skole, trening og digital fritid bidrar til en trygg tilværelse. Kommunale tjenester opplever samtidig økende problematikk innen psykisk helse også for denne aldersgruppen. Nye nasjonale tall viser at det er ungdom og unge voksne som opplever lavest livskvalitet. For Bodøs del viser Ungdataundersøkelsen i 2019 at flere i Bodø rapporterer om depressive symptomer og at manglende fremtidsoptimisme er noe høyere i Bodø enn landsgjennomsnittet. Når 10 % av elevene sier de opplever mobbing så er mobbeknappen som varslingskanal ett mange viktige tiltak. Som kommune må vi satse på et tydelig forebyggende og helsefremmende arbeid på tvers av fagfelt, hvor positive påvirkningsfaktorer bygges rundt barn og unge. Utarbeidelse av en nullvisjon på selvmord kan være ett tiltak, for bare i 2019 tok 674 personer livet sitt i Norge. Til sammenligning har arbeidet med nullvisjon på dødsfall i trafikken resultert i reduksjon i antall døde fra langt over 400 på 70- og 80 tallet, til 119 i 2019.

Årsakssammenhengene for psykiske helseproblemer er komplekse. Iverksetting av tiltak før barnet blir født, fraværsoppfølging, og sikring av overgangene fra barnehage til skole og arbeidsliv er kanskje våre viktigste virkemiddel. Det kan bidra til at vi kommer oss over landsgjennomsnittet på gjennomføring av videregående opplæring. Det er viktig fordi vi ser at de med grunnskole som høyeste fullførte utdanning oppgir å være mer plaget med psykiske lidelser og står svakere i arbeidslivet enn de med videregående eller høgskole/ universitet som høyeste utdanning.

Fattigdom går dessverre ofte i arv da forutsetningene for et godt og langt liv viser seg å være bedre hos de som vokser opp med godt utdannede foresatte med god økonomi, fordi de jevnt over bor i mer attraktive områder og har sunnere levevaner. I Bodø vokser 6,4 prosent (2017) av barn opp i familier med vedvarende lavinntekt. Barn i innvandrerhusholdninger er betydelig overrepresentert. Som samfunn må vi legge godt til rette for at både barn og andre aldersgrupper føler seg både fysisk og sosialt integrert og inkludert. Utjevning av sosiale helseforskjeller er vår tids største folkehelseutfordring.

For å sikre god helse og muligheter for et godt liv, er det viktigere enn noen gang å fokusere på faktorene som ligger under isfjellet. Covid-19 pandemien har nylig tydeliggjort viktigheten av å være føre var i samfunnsplanleggingen, at vi tar hensyn til hva som kan skje, selv om vi ikke er sikre på om det vil skje. Vi vet at slike pandemier forsterker ulikhetene, der de mest sårbare blir enda mer sårbare.

TILRETTELEGGING FOR AKTIVE ELDRE

I Bodø er vi en god miks av folk i alle aldre, men levealderen øker som en konsekvens av høyere levestandard og gode helsetjenester. Aldersgruppen over 67 år øker med hele 74% fra 2019 til 2040. Flere eldre vil medføre økt etterspørsel etter tjenester selv om flere holder seg friske lengre. Beregninger viser at vi kan vente en økning på 33 prosent innen pleie- og omsorgstjenester fram til 2029. Tiltak tidlig i sykdomsforløpet for å utsette behovet for institusjonsplass er derfor bra for den enkelte og pårørende, men også for kommunen. En sykehjemsplass koster kommunen i snitt kr 1,1 million kroner per år. Dersom vi bruker kr 100 000,- per år på å holde en gruppe med 50 eldre i oppegående sosial og fysisk aktivitet vil dette tiltaket være inntjent hvis bare én av disse 50 utsetter behovet for sykehjemsplass med 36 dager.

Som kommune skal vi bidra til at du som innbygger unngår sykdom og innleggelse på institusjon, men også at du kan leve godt med den sykdommen du har. At vi lever lenger og at eldre utgjør en stadig større del av befolkningen gjør at vi må tenke nytt for å utnytte ressursene den eldre befolkningen innehar. Å utvikle aldersvennlige lokalsamfunn handler om å legge til rette for at eldre skal kunne bo hjemme så lenge de ønsker, delta i de aktivitetene de er interessert i, kunne være mobile og inkludert i beslutningsprosesser og utvikling, og at de opplever nærmiljøet sitt som tilgjengelig og trygt. Dersom vi utvikler bo- og nærmiljø som er bra for en 8-åring og god for en 80-åring, utvikler vi suksessfulle samfunn for alle.

Hvordan kan du legge til rette for flere aktive eldre?

GOD HELSE SKAPES DER VI LEVER OG BOR

God helse skapes der vi lever livene våre; på jobb, i barnehagen, på skolen, i lag og foreninger, og ikke minst i eget nærmiljø. Å ha et godt og trygt sted å bo er en forutsetning for både helse, utdanning, arbeid, integrering og samfunnsdeltagelse. Videre er det å oppleve god tilgang på kultur og fritidstilbud viktig.

Møteplasser for sosial og fysisk aktivitet der folk bor er av stor betydning for alle aldersgrupper, men særlig for barn, unge, eldre, og sosialt utsatte borgere. Undersøkelser viser at sosialt utsatte og personer som bor i sosialt utsatte boligområder har begrenset tilgang til friluft, fritids, kultur- og idrettsfasiliteter.

Livsstilsrelaterte sykdommer som hjertesykdom, diabetes, overvekt og kreft henger tett sammen med levevaner og helseatferd, og står faktisk for 85% av årsakene til for tidlig død i Norge. En framtidrettet nærmiljøutvikling som inspirerer til sosial og fysisk aktivitet, vil kunne ha god effekt når vi vet at 40 prosent av unge mellom 13 og 26 år velger å ikke delta i det organiserte idrettstilbudet og at halvparten av 15-åringene ikke tilfredsstiller Helsedirektoratets minimumsanbefalinger for fysisk aktivitet. Det gjør heller ikke 70% av den voksne befolkningen. Men av de som faktisk er aktive, driver hele 74% med egenorganiserte aktiviteter. Det er derfor viktig at vi i tillegg til å bygge idrettsanlegg legger større vekt på universelt utformede, tilgjengelige, morsomme, varierte og inspirerende anlegg for egenorganisert sosial og fysisk aktivitet for alle aldre og funksjoner.

Tilrettelegging av ute- og innearealer i skoler, barnehager og andre offentlige bygg som i dag står ubrukte deler av døgnet kan være en god investering i forebygging av blant annet ensomhet

og inaktivitet. Dette kan bli møteplasser hvor hele samfunnet rundt en skolekrets møtes for lek, utfoldelse, kunst- og kulturaktiviteter. Flere møteplasser kan samtidig bidra til det store samfunnsmessige behovet med å styrke frivillig sektor. For frivilligheten skaper gode og levende lokalsamfunn og er viktige pådrivere og kanaler for interessegrupper og engasjerte innbyggere. Kommunens satsning på trafikk sikre hjertesoner er eksempel på trygghetsskapende tiltak som kan styrke slike områders attraktivitet og funksjon. I tillegg er det bra for klimaet. En styrket helsekonsekvensutredning i all stedutvikling og samfunnsplanlegging vil også kunne ha en stor sosialt utjevne effekt.

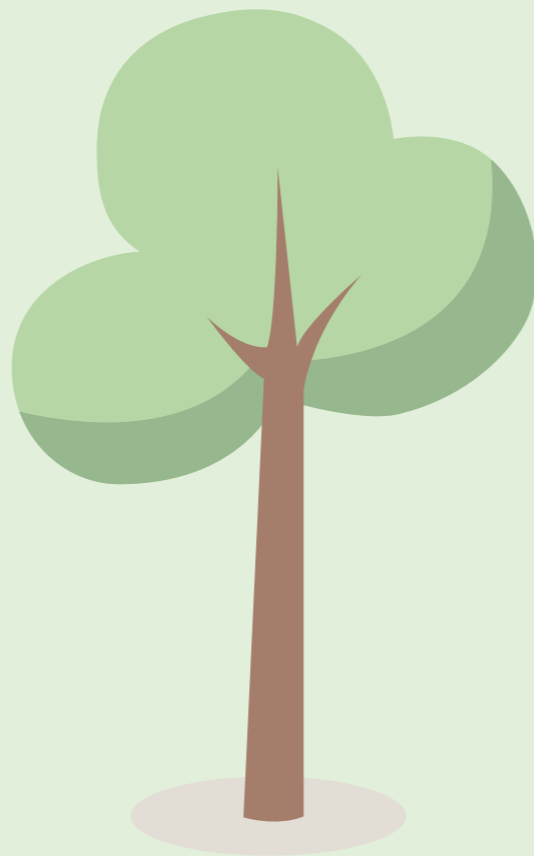
Hvordan kan vi som en del av oppbyggingen til at Bodø skal bli Europeisk kulturhovedstad i 2024 stimulere til styrking av nærmiljøkvaliteter i hele kommunen?

KLIMA OG MILJØ

Endringene vi opplever i klima er den største utfordringen verdenssamfunnet står ovenfor. De største kildene til utslipp av klimagasser i bodøsamfunnet er sjøfart, veitrafikk og bygg og anleggsvirksomhet. CO2 regnes som den viktigste klimagassen da den utgjør over 80% av klimagassutslippene i Norge. Dersom du har 5 km til jobb, og dropper dieselbilen én arbeidsuke, har du spart miljøet for 6 kg CO2. Noe å tenke på da de fleste bilturene i Bodø er på under 10 minutter. Overgang til bruk av utslippsfrie energibærere i transportsektoren og bygg- og anleggsbransjen vil betydelig redusere klimagassutslippene i samfunnet.

Vårt største miljøproblem her i Vesten er vårt enorme forbruk. Hvert år kastes det 385000 tonn spiselig mat i Norge, og hvis alle mennesker på jorda skulle hatt samme forbruk som oss nordmenn måtte vi hatt 2,7 jordkloder. Gjennom utvikling av miljøstyringsystemer for grønne offentlige anskaffelser, klimabudsjett, gjenvinning og utbygginger kan kommunen gjøre noe med dette. Som forbruker kan du gjennom tre enkle grep spare både tid, miljøet, og egen økonomi gjennom å 1) Gjør matsvinn til matvinn, 2) redusere forbruket og øke gjenbruket, 3) bli med å skap en reparere- låne- delekultur i Bodø.

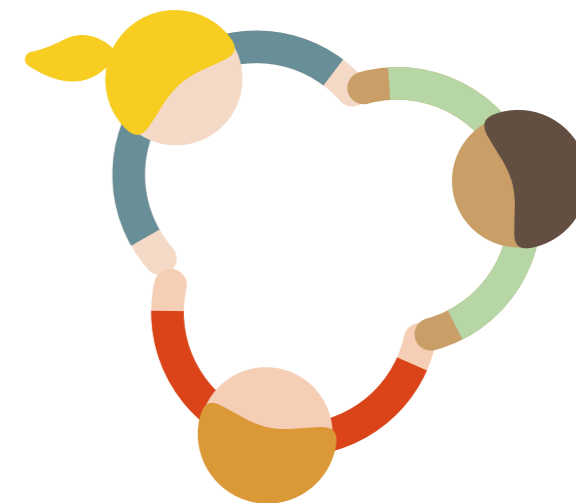
Hva kan du gjøre for bedring av klima- og miljøutfordringene?

MEDVIRKNING OG SAMSKAPING

I all samfunnsutvikling er reell medvirkning avgjørende for å realisere behovsriktige tiltak. Kommunens rolle handler om å legge til rette for at hver enkelt av oss, uavhengig av kjønn, etnisitet, trosretning, funksjon, seksuell orientering og alder klarer å mestre eget liv og være deltaker i samfunnet. Bodøsamfunnet skal utvikles slik at du som innbygger unngår sykdom og innleggelse på institusjon, men også slik at du kan leve godt med den sykdommen du har. Vår livsstil, hvordan vi velger å leve, har stor betydning for egen helse og trivsel både nå og senere i livet, og for folkene og omgivelsene rundt oss. Derfor er det også hver enkelt person sitt ansvar å ta best mulige valg for seg selv, de rundt seg og for resten av samfunnet.

Vi skal styrke nærdemokratiet gjennom dialog og legge til rette for at du opplever at din stemme blir hørt i utviklingen av både eget liv, nærmiljø og samfunnet for øvrig. Denne samskapingen skal dyrke mangfold, være tilhørighets- og identitetsskapende, bidra til at folk ønsker å bo og etablere seg her, og styrke frivillighets- kultur- og fritidstilbud slik at alle kan oppleve gode liv.

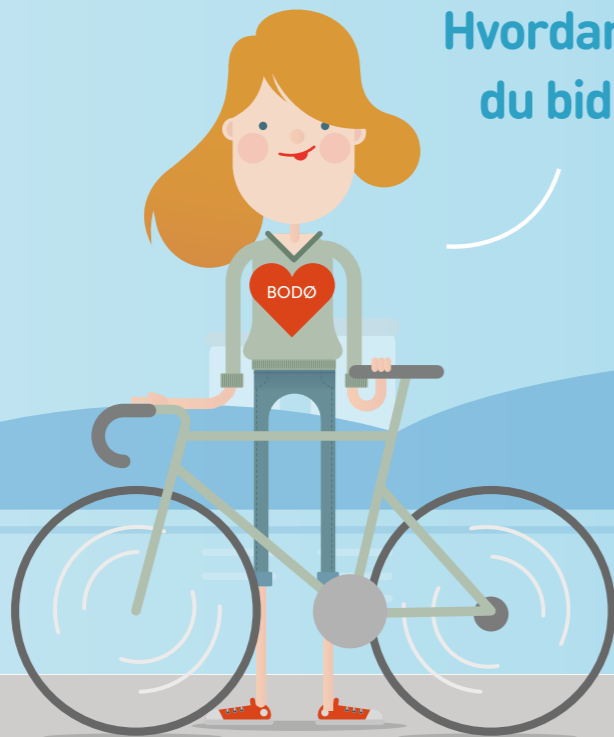
Hvilke verktøy kan du ta i bruk for å oppnå reell medvirkning og samskaping i planleggingen?

DET GODE LIV I BODØ

Med bakgrunn i nasjonale mål, kommunens samarbeidsavtale om folkehelsearbeid med Nordland fylkeskommune 2018 – 2021, og lokale behov, videreføres fem innsatsområder for å bygge flere positive påvirkningsfaktorer i befolkningen, definert i [Handlingsplan for trivsel og gode levekår 2018 – 2021](#):

Hvordan kan du bidra?

STATUS 2020

1

Lavterskel aktivitetstilbud i bo- og nærmiljø

Lokalsamfunnet er rammen for menneskets helse og trivsel. Det er i Bodø behov for flere møteplasser som alle kan benytte seg av og hvor man føler seg hjemme. Utvikling av helsefremmende og miljøvennlige bo- og nærmiljø er derfor en viktig del av en bærekraftig samfunnsutvikling.

2

Deltakelse, integrering og inkludering

En befolkning med ulik funksjonsevne og økt mangfold gjør at vi i samfunnsplanlegging må være særlig bevisst på å bygge fellesskap med plass for alle. Det å delta i samfunnet har stor betydning for opplevelsen av å bli verdsatt for den man er, følelse av tilhørighet og fellesskap. Og at man får delta i aktiviteter som er meningsfylte for en selv.

3

Frivillig sektor er pådrivere og viktige kanaler for interessegrupper og engasjerte innbyggere. Frivillige organisasjoner har en viktig funksjon som inkluderende møteplasser og arenaer for læring og nærdemokrati. Vi må passe på at ikke kommunen gjør det samme arbeidet som frivillig sektor allerede gjør, men heller bidra til å skape synergi mellom alle parter.

4

Helsefremmende barnehager handler om implementering, involvering og regelmessig evaluering av de 10 anbefalte kriteriene for helsefremmende barnehager. Arbeidet skal bidra til systematisk forankring av det langsiktige helsefremmende arbeidet i barnehagene for å styrke barnas psykiske og fysiske helse. Det handler også om mulighetene for lokalmiljøets befolkning til å bruke barnehagene som arena utendørs og innendørs utenom åpningstid, som et «nærmiljøsentert».

5

Helsefremmende skoler

Dette handler om implementering, involvering og regelmessig evaluering av de 10 anbefalte kriteriene for helsefremmende skoler. Arbeidet skal bidra til systematisk forankring av det langsiktige helsefremmende arbeidet i skolene for å styrke barn og ungdoms psykiske og fysiske helse. Det handler også om mulighetene for lokalmiljøets befolkning til å bruke skolene som arena utendørs og innendørs utenom åpningstid, som et «nærmiljøsentert».

FNs bærekraftsmål 3 beskriver at vi skal sikre god helse og fremme livskvalitet for alle, mens mål 17 handler om samarbeid for å oppnå felles mål. Innsats på disse målene kan gi ringvirkninger til resterende mål.

Temakalenderen [Det gode liv i Bodø](#) er et kommunikasjonsverktøy som skal hjelpe oss til å skape lokalt innhold, og at vi som samfunn kan bli mer samkjørte og skape synergier på tiltak opp mot felles behov til samme tid. På denne måten skaper vi økt balanse mellom de tre bærekraftsdimensjonene.

En kommunes sosiale kapital har stor betydning for befolkningens livskvalitet, og for å lykkes i felles løft. Sosial kapital omfatter blant annet gode sosiale nettverk, graden av tillit til samfunnet og graden av samfunnsdeltakelse. Mennesket er altså Bodøs viktigste kapital. Vi må derfor investere i livskvalitet, planlegge for livskvalitet, og bygge for livskvalitet. Gjennom framtidig måling av lykke i befolkningen kan vi lage nyskapende budsjett hvor livskvalitet er drivende samfunnsindikatorer, i tillegg til økonomi. Summen kan bidra til økt vekst og verdiskaping gjennom at folk ønsker å bo og bosette seg i Bodø.

En god kommune er tross alt som en god fest, folk blir der lengre fordi de trives.

TILTAK FOR STYRKING AV EN SOSIALT BÆREKRAFTIG SAMFUNNSUTVIKLING

Nedenfor følger fem strukturelle tiltak som skal styrke de positive og svekke de negative påvirkningsfaktorene for opplevelsen av gode liv i Bodø.

Tiltak	Ansvar	Tid
Som en del av det løpende oversiktsarbeidet over helsetilstand og påvirkningsfaktorer skal det utvikles et sosialt dashboard som årlig måler grad av opplevd livskvalitet i befolkningen.	Teknisk avdeling, Helse- og omsorgsavdelingen og Næring- og utviklingsavdelingen	2021
Helsegevinster av gode klima- og miljøtiltak skal synliggjøres gjennom sammenstilling av datafangst i miljødashboard og det framtidige sosiale dashboardet.	Næring og utviklingsavdelingen og Teknisk avdeling	2021
Det skal utarbeides system for at helsekonsekvenser i sterkere grad ivaretas i areal- og samfunnsplanlegging.	Næring- og utviklingsavdelingen og Teknisk avdeling	2021
Det gode liv i Bodø skal være et verktøy for medvirkning og samskaping og aktualisering av FNs bærekraftsmål, internt i kommunen og ut mot samfunnet for øvrig.	Næring- og utviklingsavdelingen og Administrasjonsavdelingen	2021
For å bli bedre rustet til organisatoriske endringer opp mot samfunnmessige behov skal det utvikles mandat til dannelsen av partnerskap for radikal innovasjon på samfunnsutfordringer som 1) utenforskap og 2) ensomhet blant eldre 80+ 3) levende og attraktive lokalsamfunn 4) nullvisjon selvmord.	Næring- og utviklingsavdelingen og Helse- og omsorgsavdelingen	2021

BODØ